

Ігор Усанов

УСАНОВ Ігор Вікторович — доцент кафедри філософії та політології Полтавського університету споживчої кооперації України. Сфера наукових інтересів — антропологія, діалектика, філософія науки.

ЛОГІКА САМОСТІ В СИСТЕМІ КОРДОЦЕНТРИЗМУ

Актуальність дослідження. Сердечна правда для вітчизняної філософії завжди протиставлялась логічним даним про істину, вказуючи на своє таємниче походження. Між одкровенням та доказом існує вікова методологічна спорідненість і ворожість, що ґрунтується на камені, який, як не крути, а є все той самий логос, який навіть у перевернутому стані залишається основою життя й смислу, як з «початку часів», так і в постісторії.

Тож **метою дослідження** є аналіз улаштування особистісного простору на прикладі класичної кордоцентричної моделі та породжена сердечністю людського буття парадоксальна структура смислу не виключеного третього. Для досягнення мети вирішується **завдання:** дослідження динамічної структури самості на прикладі моделі серця, а також аналіз горизонту особистості у взаємозалежності з точкою зору, як внутрішньою та зовнішньою межею її позиціювання.

Дана проблематика була предметом дослідження як вітчизняних філософів від Г. Сковороди і П. Юркевича до архієпископа Луки (Войно-Ясенецького), так і зарубіжних Д. Вінтера, Ф. Шпідліка, Ю. Урманцева, І. Шмельова та ін.

Логос та життя в класичній парадигмі, являють собою єдність, яка і дана, і дається, і це давання вказує на укоріненість і походження із єдиного першопочатку, що відсторонений, але відкривається у *данності*. Єдність своїм відстороненням породжує напружений простір існуючого не-існування, як *завдання* для одиничності. Світ же має своє існування тільки через те, що йому дається єдність, як можливість. Світ є множинність, яка причетна до єдиної єдності, тож він розгортається у наданій можливості. Він і є, і існує, він і самостійний і несамостійний, бо приймає те, що йому належить як мета.

Однією із спроб утримати інтенціональну векторність світу речей є їх освячення, тобто прийняття речей як *данності*, як того, що йде від Бога. Проте це повернення світу потребує опосередковуючої ланки привласнюючого Я, яка сама по собі має бути причетною, «причастною» Богові. Таке причастя є таїнство, що дає можливість власної єдності самій людині, як особистості, котра *бере* начало від Абсолютної Особистості, а отже і прийняття абсолютної *данності* всього світу в особитісно-відповідну власність. При перекладі другої глави книги Буття, слово «создав» не існуюче в українській мові, Огієнко залишає — «Бог создав небо і землю» [1, с.8], щоб не втратити обопільну *данність*, виражену у взаєминах між небесним життям і життям земним.

Данність відрізняється від даності, як смисл від інформації, як розуміння від знання, як досвід від обізнаності. *Данність* світу від Єдиного, а даність від даних про все, тобто від множинного. *Данність* є не просто інтенціональність свідомості, але інтенціональність, що непорушно вкорінена у власному походженні, а отже через своє спрямування на світ речей повертає їх до власного витоку. *Данність* — це інтенціональність, що має начало, а не тільки кінець.

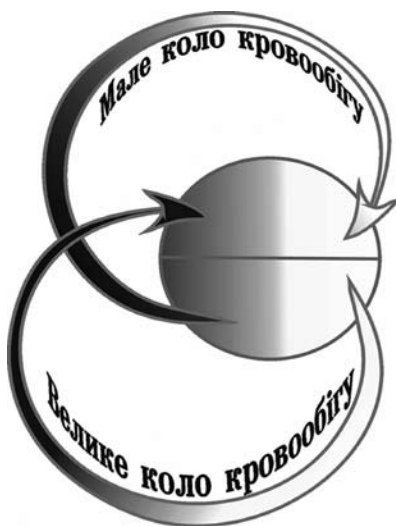
Даність/данність використовуються тут подібно до семіотичних ігор Ж.Дельоза [2] довкола понять диференціація/

диференціація, що визначають розрізнення і подібність у сфері вираження, як визначив би її О.Лосєв, тобто у сфері адресної *данності*. *Данність* наголошує на активну форму дієприкметника, має модус процесуальності, а даність є сама по собі пасивна безвідносність іманентності. *Данність* в своїй основі має — що, а дані є вторинним онтичним пластом — про що. Один світ існує як *данний*, а другий як світ даних. Один світ бере своє начало від Бога, а інший із вторинної інформаційної сфери про світ. Зібрати єдине на основі даних можна тільки коли це єдине є як *данне*.

Фактично втілює та практично реалізує принцип *данності* через методологічні коди рекурсивного та подвійного існування — структура сердечного улаштування. Вона є головним конструктором особистісної єдності, з якого й народжується особистість, що «воссоздає» *передзаданий* світ узгоджено з його першопочатком. Саме серце потребує свого виховання (виведення зі схову), «воспитання», або «окормління» того, що вже містить у собі як потенційну заданість. Саме серце є ограном узгодження духовних та фізичних здібностей людини.

Виходячи з постулатів християнської антропології мозок як «комутатор тільки збирає в собі чуттєві подразники», за виразом арх.Луки Войно-Ясенецького, а сам факт зору залежить не тільки від очей, дію яких забезпечують усі органи тіла, але й залежить від положення тіла, від його стану, від його історії та призначення. Мозок знімає тільки миттєвий відбиток речей, а цілісний образ речей формує серце, як принцип серединності та незалежності від чогось одного, але такий, що від усього приймає та всьому дає, все охоплює та ні в чому не вміщується. Його немає без кіл кровообігу, які, в свою чергу, поєднують і внутрішнє існування тіла, і зовнішнє його середовище. Все зовнішнє стає внутрішнім, а все внутрішнє — зовнішнім. Цей логічний зворот говорить про парадоксальний характер конструктивного принципу,

яким смисл себе улаштує. Системно дану модель можна розглянути через структуру кровообігу, центровану довкола серця, як серединної точки тіла смислу.



Перше подвоєння кровоносної системи відбувається у легенях і являє собою якісну зміну зовнішнього і внутрішнього. У нелокалізованих точках, тобто у легенях, артеріальна кров, набираючи кисню, стає венозною, а у капілярах усього тіла венозна віддає кисень, стаючи артеріальною, — відбувається перехід одного в інше та іншого в одне. Також говорять, що венозне — ліве серце, а артеріальне — праве.

Друге подвоєння — у центрі, де венозне-артеріальне розділяються на велике-мале самим положенням серця. Тобто в серці сходиться чотиричасна структура двох кіл: великого і малого, венозного і артеріального. Серце поєднує їх так, що обидві пари зміщуються між собою у півциклі й формується фазова асиметрія та переплетення неперервного потоку єдиного кровообігу. Задається фазове переплетення одного та іншого у взаємообумовленому становленні єдиної цілісності.



Щоб розрізнити одне та інше необхідно мати загальну підставу для такого розділення, необхідна єдина основа співвіднесення протилежностей, а, отже, необхідна подібність протилежностей. Одне і друге, венозне і артеріальне, стають самостійними одиницями й обидва вони охоплюють собою все

тіло, всю цілісність. Усе тіло є зовнішнім і є внутрішнім, тобто пройти одне коло це ще не означає дійти до кінця, охопити усю тілесність. Повний цикл є два кола. Тобто повний оберт можна зробити здійснивши два, до того ж не послідовно, спочатку одне, а тоді інше, а одночасно зовнішнє віддає-приймає внутрішнє, а внутрішнє приймає-віддає зовнішнє.

Моделлю, що ілюструє таке улаштування може слугувати стрічка Мьобіуса, яка являє узгодженість двоєдиного кола. Подібно і кордоцентрична улаштованість системи задає динамічну структуру та забезпечує синхронізовану взаємообумовленість нерозривного потоку зовнішнє-внутрішнє. Завдяки серцю зовнішній світ, що дає кисень, та внутрішній світ, що його споживає, існують не просто як два окремих світи, а як єдине ціле з узгоджено сердечною точкою. Тобто серце є центром того третього і не зовнішнього, і не внутрішнього, а єдиного простору, в якому співвідноситься одне і друге. Така структурна побудова перетворює дві окремі *даності* внутрішнього і зовнішнього у співвідносну єдність, яка не знімає їхню окремішність, а являє їх в узгодженій *взаємоданності*.

Це перша особливість мьобіусної структури, друга ж особливість моделі полягає в тому, що вона унаочнює проходження більш високої просторової мірності: двостороння поверхня звичайної стрічки у варіанті Мьобіуса стає односторонньою, проходячи через третій вимір, якого в собі вона не має, проте користується ним, і розгортається у ньому. Виходить так, що односторонність забезпечується виключенням другої сторони у третій вимір. Дана односторонність дає в результаті гіперскладку, коли друга сторона абсолютизується через своє викривлення у всеохоплюючу тотальність третього. Відмітимо, що утворена кривизна є інваріантом динаміки в диференціальному виразі, просто кажучи, одностороння поверхня стрічки Мьобіуса є динамічною.

Ту саму ситуацію спостерігаємо у відношенні кіл кровообігу та сердечних структур. Тут лінійна послідовність переходів видозмінена і відбувається фазовий перехід через більш високу мірність існування. Це порушення евклідової ізоморфності створює тричасну конструкцію, в якій третій член відсутній, а його функції виконує *загальна (єдина) динамічна улаштованість*, що уможлиблює існування даності через *данність*, а серце духовне не щось інше від фізичного, а є його вихідною і кінцевою точкою.

Мьобіусний виверт дисиметричних опозицій моделює точку зору, як *вищу мірність*, принципово відсторонену і конструктивно невловиму, але присутню і наявну. І до того таку, що виступає як вихідна і як результуюча, як та, що дивиться і та, що бачить, як зряча і видяча, але сама залишається незрима і недосяжна, породжуюча та не породжувана.

Тому серце є оком, що зрить, а саме залишається незримим для безпосереднього бачення, залишається поза простором свого бачення. Так само, як і око можна побачити відображеним у дзеркалі, анатомічно дослідити його оптику, але сам зір буде належати тому, хто *має* це око, хто ним користується і кому воно належить. Зір належить не самому оку, а тому, *хто* дивиться. Споглядач — володар зору, котрому належить саме бачення, котрий є причиною погляду і володар зримого. Проте він сам залишається принципово невидимий, він завжди стоїть поза і над, в цьому його покликання. Навіть спрямувавши погляд на самого себе споглядач побачить тільки власне око, а не себе самого. Лінійна замкненість зору — неможлива. Не даремно говорять, що всі дзеркала брешуть — побачити себе в дзеркалі марна річ.

Серце є можливість відстороненості єдиного за рахунок чого тільки і може здійснюватися умний зір. Серце забезпечує нетотожну єдність зі світом, тобто відсторонену відстань простору зору. Тому такою важливою є характеристика відкритості серця, спрямована на сприйняття цілісної

одиночності речі в корені її існування. Візьмемо, наприклад, людське самопізнання. Так як і тварина, вона має надзвичайно складні інстинкти, проте тварина нічого не знає про закладені в неї програми, тож і діє сліпо по їх виконанню. Інше діло людина, вона не тільки має інстинкти, але й знає про їх існування, знає про їх *данність*, має певне розтотоження з ними, і саме завдяки цьому відстороненню має їх бачення і розуміння як самопізнання.

Як іще один приклад, підсвідомі архетипи людина не може бачити безпосередньо, а тільки через їх об'єктивовані форми дії у світі. Точка власного Я знаходиться між цими сферами потенційно даного несвідомого й актуально даного надсвідомого і не належить їм. Разом з тим, обидві ці сфери належать їй, охоплюються нею та поєднуються. Точка Я є відстороненим, або по межовим-маргінальним центром, що має самостійний статус і єдинотворить опозиції.

Разом з тим опозиція підсвідоме-надсвідоме має доповнитися другим подвоєнням, наприклад, внутрішнє-зовнішнє, або своє-чуже, головне, щоб одна бінарність була доповнена другою бінарністю, тим самим залучаючи для своєї єдності більш високу мірність як відсутню даність, проте конструктивно означену причину. Саме тут і проявляється можливість самого простору для бачення, для здійснення факту зору, розгортається простір зримості.

Можна взяти також опозицію чуттєве-розумне, які двоїтимуться у собі на опозиції передчуттєве-надчуттєве та підсвідоме-надсвідоме. Між собою обидві пари мають не тільки осьову симетрію, але й ортогональну, передчуттєве-надсвідоме, підсвідоме-надчуттєве, які самі по собі не мали б ніякого сенсу, якби в центрі не стояла вихідна умова, що розуміння відчувається, а почуття розуміються. Дисиметрія опозицій є простором розгортки відстороненої точки Я, яка є началом, відносно якого відбувається і розділення, і возз'єднання, і яке безпосередньо не ототожнюється ані з

опозиціями, ані з конструкцією їх улаштування. Мерехтливий стан відстороненості точки Я між даністю і *данністю* робить його місцем особистого імені, місцем, що стоїть за іменем і власною «вольною» історією його з модусом *хто*.

Хто знаходиться поза логічністю і предметністю світу, поза всякою можливістю його узріти, поза сліпою плямою зору нашого «Я». Проте, все *існуюче* існує як *данність*, як належне тому, *хто* існує поза простором щойності, але в епіцентрі його здійснення. Точка зору на світ відсторонена від світу і належить світу особистості. Втім, це не творить двох світів, оскільки ця особистість все-таки ж є. Людина як *хто* існує поза будь-якими атрибутивними характеристиками, існує не тільки в мовному, чи будь-якому функціональному виразі, але саме тому, що вона знаходиться в центрі буття, яке їй *данне*, а отже центр цей не має топологічної прив'язки ні в часі, ні в просторі — чи тут і зараз, чи завжди і ніде. Людність радикально не від цього світу, але *данність* людина-світ створює круговорот повернення, котрий і називається вираження, або презентація, а відповідь на питання «кому?», дасть і відповідь на питання «хто?» і «що?».

У класичній традиції ціле принципово відмінне від суми частин, не частини складаються в ціле, а ціле *задає* частини. Отже, одне й інше в цілому співвідносяться не безпосередньо, а як частини єдиного цілого. Це ціле *задає* закономірність співвідношення частин і є їхньою єдністю. Так, наприклад, Платон, щоб з'єднати одне й інше, спочатку з'єднує це одне й інше в одному, потім одне й інше в іншому, а потім з'єднує результати цих з'єднань, щоб через двочасну триєдність прийти до єдиного, яке дає таку можливість

Таким чином, подвійність досягає єдності потрійним методологічним ходом. У результаті виходить, що щось одне є. Але тут не зазначена ще одна умова, щоб досягнути єдності

Філософська антропологія, філософія культури

тріадою подвоєнь, потрібно, щоб єдність, іще й давалася для її досягнення. Тобто, щоб подвійна структура, здійснювалась подвійною динамікою: єдність одне-інше досягається в *данності*. Тільки тим і забезпечується самостійне буття всякої сутності, якщо воно насамперед *данне*. Як приклад такої сутності візьмемо точку самобуття, «я».

I. Я в собі — це чисте самоствердження, до співвіднесеності із самим собою. Статус не визначений: є данна точка, чи її немає, а отже, не визначене і результуюче. Невідомо вихідне місце, не відомий і результат.

1	Я	
---	---	--

II. Я для себе — констатується після накладення, у зворотній перспективі, а отже існування та неіснування збігаються. Точка я — це деяка одиничність, що двоїться, у якої немає ні початку, ні кінця цього двоїння. Невизначена безкінечність співвідноситься з іншим, а іншим може бути тільки сама вона, отже, сама собою накладається межа невизначеності і нескінченності.

Те, що стало, чого ще не було, сполучилося з тим, що може бути, в одну точку. Минуле і майбутнє збігаються в одну точку, не тільки на початку, у вихідному місці, але і вкінці, в результаті. Отже, вони і розходяться, і сходяться одночасно.

Одне керує мерехтінням: відсутністю і присутністю точки як якогось суцього.

1	1	я є	
	2	я не є	

III. Я для себе є інший — це розгорнута характеристика (II), що показує, як здійснюється самоідентичність. Я це з'єднання із собою в собі, і я це з'єднання із собою поза собою, та єднання цих з'єднань.

Філософська антропологія, філософія культури

трансцендентне	1	я не є, <i>тому що</i> я є те, що я є	іманентне	
	2	я є, <i>тому що</i> я не є те, що я є		
	3	я є, <i>тому що</i> я є те, що я не є		
	3	я не є, <i>тому що</i> я не є те, що я є		
	2	я не є, <i>тому що</i> я є те, що я не є		
	1	я є, <i>тому що</i> я не є те, що я не є		

Ми бачимо як уточнення *«тому що»*, повертає предикат до невизначеного суб'єкта, що мерехтить у проміжку між трансцендентним та іманентним. Але в обох випадках суб'єкт виключений із самого тексту в контекст, винесений за мовний простір. Відношення до іманентного або трансцендентного суб'єкта, визначає *самозбудну динаміку* запитань. Повний спектр тверджень-заперечень дає м'якобіусно-замкнений простір внутрішньої динаміки тому, що кожне твердження має два шари. Іманентний та трансцендентний (верхній та нижній) суб'єкти у твердженні не закріплені, і кожне із шести положень має обидва ці напрямки. Шість пар складають динамічну повноту визначення єдиного «я».

Права частина таблиці вказує на *існування силових ліній, подібних до кордоцентричної динаміки*. Твердження-заперечення складають коло взаємозв'язку, на якому розрізняються й у зворотній перспективі (рекурсивно) співвідносяться обидва полюси. Сполучна ланка начебто пульсує в контексті цих протилежностей, збираючи їх у єдину сутність — «я». Ціла одиничність бере участь, не залишаючись відсутньою в даній побудові, задаючи тим самим динаміку відносин. Ніякого третього, окремо існуючого, немає — його дає самовідношення єдиного. У діалектичному вираженні прихованість третього виражається у співвідношенні — одне й інше є щось одне. Динаміка дисиметричних частин має самозбудний, саморухомий характер.

Смислова асиметрія між «є» і «не є» визначена не повною відсутністю — «не є», але *передбачається* щось «інше»,

що теж «є», але воно інше. Разом з тим, це інше саме своє інше, і тільки воно може свідчити про власну недостатність і відсутність. Наприклад, точка у своєму оточенні є zarazом й існування, й не існування. Ця єдність є прихований елемент, що створює *відповідне* заперечення, і приховано існує як контекст. Точка не однозначна, вона виражає і присутність, і відсутність, вона і є, і її немає.

1. Присутня точка — розгортає навколишній простір її відсутності.
2. Відсутня точка — визначається через навколишній існуючий простір.
3. Простір точки — це нескінченний простір, що від неї сходиться і до неї повертається.

Приклад точки показує, як деяка одиничність двоїться на взаємовиключні, але взаємозадані елементи, що у третьому положенні знову повертаються до передзаданої одиничності, але вже збагачена відносинами з іншим, собою. Єдине породжує структуру, що двоїться, задає органічну єдність, як щось третє, та повертає до єдиного. Сама по собі структура належить не елементам, а тому єдиному, що таким чином себе являє.

Структура складається з двох нерівноважних елементів, тобто таких, які припускають один одного не безпосередньо, а через існування їхнього єдиного цілого. Це зумовлює співвіднесеність із цілим, яке не дане, але являється у взаємовідповідності різних елементів, тобто є *данністю*.

Єдине своїм відстороненням задає *динаміку самоулаштування*. Тобто, трансцендентне саме по собі (1), породжує структуру (2) та її динаміку (3). Проте динаміка тут буде як повернення до єдиного, як реалізація *данності*. Складається *спосіб існування невідомого третього* — *дисиметрія*.

Інший приклад — відношення між двома різними відрізками: або вони не мають відношення один до одного,

або вони можуть бути і співрозмірні через відношення до їх загального цілого — такий зв'язок, опосередкований через єдине, розгортає ряд золоточисельних пропорцій, коли одне та інше знаходять єдність, у якій вони одночасно і рівні, і нерівні. Третє не покладається як *щось*, але ховається у відношенні. *Рівновага нерівноваджної тотожності, математично виражається в золоточисленій пропорції, що вибудовує динамічний ряд двоєдиних пар.* Таке втаємничення третього є єднанням єдиного, або ж динаміка побудови незливної єдності, що вибудовує діалектику живого існування.

Загальні характеристики структури, що дозволяють моделювати душевний простір можна виділити в наступних положеннях.

1. Золоточисельний ритм.
2. Зворотний зв'язок.
3. Двоїстість, дана як триєдність.

Вислизання третього з двоїстості (одного й іншого) є повернення знову до одного. *Таке відношення визначає рекурсивну структуру, тобто структуру зі зворотним зв'язком, де три є нетотожне самовідношення одного.* У цій структурі відсутня ієрархія принципів: одиничності, двоїстості та трійчності ($1+1=1$; $3=1$). Конструкція з невизначеним третім найбільш прийнятна для логіки існування особистості (*хто*) та є інструментарієм розгортання антропологічного простору, на противагу машинній логіці ($1+1=2$; $2+1=3$), яка позначає дані (*що*).

З розгорнутого аналізу *данності* і даності можна говорити про характер двох єдностей. Одну можна охарактеризувати як результат *данності*, а другу — даності. Вони взаємоіснують, ніби два світи. Один виходить з того, що єдине не належить цьому світу, і єдність є данність, котра і є, і досягається, а другий — базується на єдності всіх даних про світ. Речі існують тільки як інформаційний продукт, немає інформації, немає й речі. Замість смислу речі задана інформація про інформацію, оскільки що таке річ, як не інформація?

Постмодерна парадигма розгортається на грі даності/данності маючи за первінь дискретність і статику інформаційних полів, що породжують симулякр світу. За словами Х.Мураками: «Людина занурена в думку, безсмертна. Не абсолютно безсмертна, але близько до того. Вона безкінечно жива» [3, с. 244], втім це життя є лише безкінечне подрібнення парадоксального зенонівського простору.

Підводячи підсумок, зазначимо, що логіка не виключеного третього є саме єдинотворчим принципом особистісного простору, загальну динамічну модель якого являє кордоцентрична система, а їй, в свою чергу, відповідає динаміка самості, розгорнута в дисиметричній точці власного «Я».

Література

1. Біблія /пер. І. Огієнка. — Лондон, 1962. 2. Дельоз Ж. Логика смысла. — М., 2000. 3. Харуки Мураками Страна чудес без тормозов и конец света. — М., 2003.

Надійшла до редакції 24.09.2007 р.